

MARTÍN SABORÍS, Rosa M.

La organización informativa y los procesos de producción de la noticia.

La información diaria en Euskal Telebista

Bilbao: Servicio Editorial-Universidad del País Vasco, 1999, 422 p.

Tal i com explica Rosa M. Martín Saborís a la introducció de la seva obra, la recerca sobre l'emissor és un dels àmbits d'estudi que més tard s'han desenvolupat dins de les Ciències de la Comunicació. Les raons que poden explicar aquesta tardança a mostrar interès per l'agent creador dels missatges de comunicació de masses es poden sintetitzar, segons explica Mauro Wolf¹, en dos grans grups.

Per una banda, el poc interès de les fonts de finançament de la *mass communication research* en patrocinar recerques que tenien una aplicació pràctica nul·la a l'hora de millorar el funcionament dels processos de comunicació de masses. També la possibilitat que aquestes recerques possin de manifest els vicis i defectes que els emissors, com s'ha demostrat posteriorment, tenen. Per una altra banda, els problemes que comporta l'anàlisi de qualsevol organització professional es veuen augmentats en el cas del periodisme, on les tècniques d'anàlisi qualitatives, com l'entrevista en profunditat i l'observació participant, provoquen els recels i les sospites dels individus estudiats i que dificulten la tasca investigadora i l'obtenció de resultats fiables i concloents. A més a més, als inicis de la recerca en comunicació, fortament marcada en aquella època pel corrent funcionalista, l'anàlisi qualitativa es considerava subjectiva i plena d'esbiaixaments personals de l'investigador, fet que constituïa una crítica de fons a l'anàlisi de l'emissor que no estigués fonamentada sobre tècniques d'anàlisi quantitativa.

Però a partir dels anys quaranta i cinquanta es produeix un canvi d'orientació

que porta a l'aparició dels primers estudis sobre l'emissor, i que analitzen els mecanismes de control a les redaccions des d'una perspectiva encara funcionalista. A partir dels anys setanta, però, es passa a una investigació de l'emissor on prenen el protagonisme els criteris de la sociologia del coneixement i els estudis sobre fenòmens culturals que busquen estudiar, com molt bé apunta Martín Saborís «las razones de la manipulación de la cobertura informativa en las prácticas profesionales y en factores organizativos más que en opiniones personales o presiones explícitas». És així com neix l'àrea de recerca coneguda amb el terme anglès de *newsmaking* i en la qual es troba inserida aquesta recerca.

De fet, la primera característica que cal destacar de *La organización informativa y los procesos de producción de la noticia* és que el llibre és el fruit d'una tesi basada en la primera investigació aplicada d'envergadura feta a l'Estat espanyol des de la perspectiva del *newsmaking*. Encara que la pròpia autora reconeix que hi ha mitja dotzena d'obres anteriors que tracten indirectament o bé de forma parcial les rutines de producció a diferents mitjans espanyols, no es pot negar l'originalitat d'aquesta obra pel que fa a la perspectiva d'anàlisi escollida, així com el fet que sigui la primera que duu a terme un treball de camp específic.

L'objectiu de la tesi de Martín Saborís és molt clar i s'insereix plenament en la finalitat que ha caracteritzat els estudis de *newsmaking* des del seu naixement: «examinar en qué condiciones materiales son producidas las noticias en la redacción de

1. WOLF, Mauro (1991), *La investigación de la comunicación de masas. Crítica y Perspectivas*. Barcelona: Paidós.

Euskal Telebista, a través de qué mecanismos —técnicos, valutativos— los acontecimientos son transformados en noticia, quienes son y cómo actúan los trabajadores de la información, cómo se organiza el trabajo, qué valores rigen esta producción...».

Per tal d'aconseguir aquests objectius, l'autora reproduceix, pas a pas i mètode a mètode, un estudi típic de *newsmaking* aplicant-lo als processos d'elaboració de les notícies als informatius diaris de la televisió autonòmica basca. Aquest fet atorga a la tesi una sòlida base teòrica i metodològica que ha demostrat la seva eficàcia a l'hora de fer recerca qualitativa basada en el treball de camp aplicada als mitjans de comunicació i que dona a l'autora una àmplia base sobre la qual pot recolzar la seva recerca.

La tesi de Martín Saborís comença amb una introducció i un extens apartat dedicat a metodologia on s'explica tot el procés seguit en l'elaboració de la recerca i hi exposa els fonaments teòrics i metodològics. És destacable la important recerca bibliogràfica que l'autora deixa entreveure en aquesta primera part de la seva tesi, ja que recull les principals aportacions que s'han fet en el camp del *newsmaking* i els estudis dels processos de producció de la informació des dels seus inicis. Cal destacar, però, que aquesta tesi no fa cap aportació destacable en el camp de la metodologia ni duu a terme un enfocament original de la recerca, ja que es dedica a aplicar les tècniques i els mètodes habituals en aquesta mena d'investigacions. En aquest sentit, tampoc s'ha d'oblidar que aquesta tesi no té per objectiu una metarecerca sobre el *newsmaking*, sinó que vol dur a terme una investigació empírica on tan sols s'ha d'establir la base teòrica i metodològica de la qual es parteix. És per això que s'ha de posar de manifest un elevat valor reflexiu de l'obra, ja que selecciona les tècniques (observació participant, entrevista en profunditat i enquesta a tots els individus que con-

formen l'objecte d'estudi) i la forma d'aplicar-les que l'autora considera més apropiades a partir del que ha observat en altres recerques, i sempre justificant-les i donant-los suport a partir dels resultats de recerques anteriors i de les valoracions d'autors de referència. Per tant, s'ha de valorar l'anàlisi crítica que l'autora executa cada cop que s'enfronta a un concepte o mètode extret d'un altre autor, fet que atorga a aquest treball una component metodològica molt interessant que permet veure amb claredat quins són els avantatges i els inconvenients de cada mètode i de cada tècnica. En aquest punt s'ha de posar de manifest que la tutoria intel·lectual de Mauro Wolf sobre l'autora de la recerca no es deixa entreveure solament en els agraïments de Martín Saborís pel guiatge de Wolf, sinó que les valoracions i aportacions de l'autor italià condueixen clarament tot el procés de recerca i fonamentació teòrica de l'obra.

Un cop ha establert la fonamentació teòrica i ha explicat la metodologia que cal seguir, Martín Saborís desenvolupa la recerca sobre els informatius d'ETB a la segona part del llibre. Els aspectes que l'autora analitza i desenvolupa responen a la perfecció als factors de bona part dels estudis sobre rutines de producció de la informació.

En un primer punt, descriu àmpliament l'organització dels informatius d'ETB, que permet observar les similituds i diferències amb altres mitjans audiovisuals que han estat objecte d'investigacions d'aquesta mena. En aquest sentit, Martín Saborís posa de manifest que l'estructuració d'ETB no es diferencia excessivament d'altres organitzacions informatives. Solament hi detecta dues grans diferències. Per una banda, les necessitats organitzatives que imposa el fet d'haver de retransmetre una mateixa informació en castellà i en basc en informatius gairebé successius. Per una altra banda, la complexitat d'una estructura que s'ha volgut que fos descentralitzada i

exigeix l'existència de cinc delegacions a les ciutats més importants del País Basc. En aquest primer punt, l'autora també duu a terme una interessant caracterització dels professionals d'ETB, que permet veure com aquests comparteixen els valors universals de la professió: objectivitat, professionalitat, funció de servei públic i realització d'una tasca social imprescindible.

Seguidament, la tesi analitza el procés d'elaboració de les notícies i els programes informatius a partir del que l'autora, amb el suport d'altres autors, considera les tres fases d'elaboració de la notícia: recollida de la informació, selecció i elaboració i presentació de les notícies. En tots tres casos estableix una caracterització dels processos i realitza una anàlisi concisa i en profunditat que permet veure com Euskal Telebista realitza la seva tasca informativa.

En aquest punt, cal valorar l'esforç que duu a terme l'autora per establir quins són els trets fonamentals dels valors notícia i definir quina és la importància d'aquests a l'hora d'estudiar els processos d'elaboració de la informació, fet que suposa una de les aportacions més interessants des del punt de vista teòric i metodològic de l'obra.

De tota manera, volem destacar que en els tres punts en què executa la tesi, l'autora estableix els criteris a partir dels quals durà a terme la seva recerca, però sempre recolzant-se en autors i autores de referència. Aquest fet li serveix per explicar, però també per justificar, les categoritzacions, així com cadascun dels passos que fa durant la recerca.

La tercera part en què es pot dividir *La organización informativa y los procesos de producción de la noticia* està formada per les conclusions, on l'autora resumeix de forma molt concisa les principals conclusions a què ha anat arribant al llarg de la recerca, però que en aquest apartat es posen en comú i s'hi afegeix un component d'interpretació que enriqueix l'anàlisi i la descripció dels diferents processos

i factors que intervenen en l'elaboració de les notícies a ETB.

El procés d'investigació permet arribar a l'autora a unes conclusions que no sorprenen: «la organización informativa de ETB es una burocracia que persigue la eficacia a través de la rutinización de sus procesos de producción, de la jerarquización en la toma de decisiones, de la compartimentación del trabajo y de la tipificación de los acontecimientos, una materia prima enormemente idiosincrática. Además, su evolución histórica se ha correspondido con una creciente jerarquización, un mayor control y una menor flexibilidad». A partir d'aquesta conclusió sobre ETB, l'autora s'atreveix a fer una generalització on considera que la combinació de les rutines productives i els valors notícia en l'elaboració de la informació serveixen per al manteniment de l'estructura social dominant i creen un sistema informatiu que aconseguix compatibilitzar la rendibilitat econòmica amb la integració dels factors socials discordants i la reducció de possibles tensions i conflictes de la pròpia estructura social. Com es pot observar, la conclusió general a la qual arriba l'autora després d'analitzar el funcionament dels informatius d'ETB no difereix gens ni mica dels resultats que han aportat múltiples investigacions realitzades des de l'òptica del *newsmaking*. Així, fins i tot en aquest punt, l'obra coincideix plenament amb els trets que han caracteritzat les recerques sobre els processos d'elaboració de la notícia.

Tot això apuntat en el paràgraf anterior no li resta, ni de bon tros, valor a la tesi de Martín Saborís. Per una banda, suposa un enriquiment molt valuós dels estudis sobre mitjans a l'Estat espanyol. Com ja hem apuntat més amunt, és la primera recerca d'aquesta mena que es fa a Espanya i això li permet establir precedents i la converteix en un clar referent que ha de ser tingut en compte en posteriors recerques d'aquesta mena.

També permet confirmar una sospita que ja estava en part resolta: que els mitjans de comunicació a Espanya, com a mínim en el cas d'ETB, utilitzen un funcionament estàndard per afrontar-se a la realitat i convertir-la en notícia; que no hi ha gaires diferències entre mitjans que actuen a diferents països, que tenen interessos informatius en diferents àmbits territorials o que són de titularitat diferent.

Finalment, dóna a conèixer a la perfecció el funcionament dels informatius d'ETB i permet fer-se una idea de com poden actuar altres televisions autonòmiques a l'hora d'elaborar la informació i fins i tot com funcionen les grans televisions de l'Estat. En aquest sentit, volem

destacar que la tesi de Martín Saborís amplia coneixements sobre uns mitjans de comunicació, les anomenades «televisions de proximitat», que s'han convertit en un àmbit d'estudi preferent en els darrers anys a Catalunya i en especial a la Universitat Autònoma de Barcelona.

En definitiva, ens trobem davant d'un molt bon estudi de *newsmaking*, elaborat amb gran un rigor metodològic i una base teòrica molt sòlida que permet arribar a unes conclusions molt ben fonamentades i que compten amb el suport d'un ampli ventall de recerques internacionals.

Josep Àngel Guimerà i Orts

Universitat Autònoma de Barcelona

SAEZ I CASAS, Albert

De la representació a la realitat. Propostes d'anàlisi del discurs mediàtic

Barcelona: Dèria Editors, 1999

Blanquerna Comunicació

De la representació a la realitat, del periodista i professor de la Universitat Ramon Llull Albert Sàez, és un llibre que, com el mateix autor aclareix a la introducció, recull el capítol metodològic de la seva tesi doctoral *El discurs periodístic a l'era de la història en directe. Estudi d'un cas: el tractament a la premsa d'informació general dels viatges de Joan Pau II a Espanya*.

Per tant, estem davant d'un text introductor i a una recerca empírica que consisteix en una anàlisi de la interpretació mediàtica del fet religiós a partir de la representació del pontífex polonès. De fet, creiem que el llibre comentat no és tant el capítol metodològic —com ell diu— de la recerca com l'aparell teòric en què la tesi doctoral de l'autor es va fonamentar.

Segons l'autor, el llibre es pot llegir «com una panoràmica, com una síntesi o com una guia», propòsit una mica ambiciós, tot considerant que el text té 132

pàgines, incloent-hi la bibliografia. Aquest fet es converteix alhora en el seu gran defecte i en la seva major virtut.

El llibre s'estructura en quatre capítols. Ocupa el gruix de les 132 pàgines el capítol II, dedicat a la descripció de les «Escoles d'anàlisi del discurs»: la retòrica, la lingüística, les aportacions de la filosofia del llenguatge, l'anàlisi de contingut i la semiòtica. Aquí potser caldria fer un retret: mentre que la retòrica, la lingüística, la filosofia del llenguatge o la semiòtica són disciplines molt ben definides, creiem que l'anàlisi de contingut és una «tècnica d'investigació per a la descripció objectiva, sistemàtica i quantitativa del contingut manifest de la comunicació», segons recull el mateix autor amb una cita de Berelson. L'anàlisi de contingut no seria, doncs, una disciplina equiparable a les altres quatre, sinó més aviat una metodologia d'estudi a disposició dels investigadors, independentment de quina sigui la seva especialitat teòrica.